ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора
Логвиненка Бориса Олексійовича
на дисертацію Дяченка Олександра Олександровича на тему
«Адміністративно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Загальна характеристика роботи та обґрунтування актуальності теми. Актуальність обраної теми дослідження визначається комплексом взаємопов'язаних теоретичних, нормативних і практичних чинників, що характеризують сучасний етап розвитку публічної служби в Україні та функціонування правоохоронних органів. Особливе місце в цій системі посідають працівники Національна поліція України, які виступають специфічною категорією публічних службовців, наділених владними повноваженнями та покликаних забезпечувати публічну безпеку, правопорядок, захист прав і свобод людини, а також протидію злочинності.

Характер виконуваних ними завдань обумовлює підвищений рівень відповідальності – як правової, так і психологічної та фізичної. Водночас службова діяльність поліцейських відбувається в умовах жорсткої регламентації, що визначається нормами адміністративного законодавства та внутрішньо-організаційними процедурами. За таких обставин забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції набуває стратегічного значення, адже ефективність виконання покладених на них функцій безпосередньо залежить від рівня їх правового захисту.

Суттєвим чинником актуалізації цієї проблематики є тривалий процес реформування правоохоронної системи України. Створення нової інституційної моделі поліції, оновлення принципів проходження служби, орієнтація на європейські стандарти діяльності та впровадження сучасних підходів до публічного адміністрування зумовлюють необхідність переоцінки ролі адміністративно-правових засобів у забезпеченні правового статусу поліцейських. Водночас практика засвідчує, що навіть за наявності

нормативного закріплення відповідних прав їх реалізація часто ускладнюється низкою факторів організаційного та правового характеру.

Зокрема, у діяльності поліції виникають проблемні питання, пов'язані з умовами проходження служби, особливостями дисциплінарної відповідальності, режимом робочого часу, рівнем соціального та матеріального забезпечення, гарантіями захисту честі, гідності та професійної репутації, а також із механізмами оскарження управлінських рішень і забезпеченням безпечних умов служби. Наявність таких проблем свідчить про потребу вдосконалення існуючих адміністративно-правових механізмів.

Додаткової актуальності дослідженню надає складність адміністративно-правового статусу працівника поліції. Він поєднує у собі подвійний характер: з одного боку, поліцейський реалізує владні повноваження, а з іншого – виступає суб'єктом, права якого можуть зазнавати обмежень у зв'язку зі специфікою служби. Це обумовлює необхідність наукового обґрунтування оптимального балансу між публічними інтересами, інтересами служби та особистими правами працівника поліції. Порушення такого балансу може призводити як до надмірної залежності працівника від адміністративної ієрархії, так і до зниження ефективності правоохоронної діяльності.

Особливого значення досліджувана у дисертації О.О. Дяченка проблематика набуває в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли навантаження на працівників поліції суттєво зростає, а їх діяльність супроводжується підвищеними ризиками для життя і здоров'я. У таких умовах забезпечення прав та законних інтересів поліцейських виходить за межі внутрішньо-організаційного питання та стає важливим елементом забезпечення національної безпеки і стійкості держави.

Незважаючи на наявність наукових праць, присвячених окремим аспектам правового статусу поліцейських, проблематика адміністративно-правових засад забезпечення їх прав і законних інтересів залишається недостатньо розробленою. Потребують подальшого дослідження структура відповідного механізму, система гарантій, межі адміністративного розсуду

керівництва, а також ефективність існуючих засобів адміністративного і судового захисту.

Отже, актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного наукового аналізу адміністративно-правових засад забезпечення прав працівників поліції як важливої передумови підвищення ефективності їх діяльності, зміцнення законності у сфері публічної служби та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами.

Дисертаційне дослідження характеризується логічною структурою, послідовністю викладу матеріалу та належним рівнем наукової аргументації. У роботі чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, коректно сформульовано мету і завдання, які узгоджуються зі змістом і отриманими результатами.

Методологічна основа роботи є адекватною поставленим науковим завданням. Використання формально-юридичного, системного та структурно-функціонального методів, а також загальнонаукових прийомів аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння забезпечило належний рівень обґрунтованості висновків. Важливою перевагою дослідження є поєднання нормативного аналізу з теоретичним осмисленням сутності прав і законних інтересів працівників поліції, а також застосування порівняльно-правового підходу.

Джерельна база дослідження є достатньо широкою та репрезентативною. У роботі використано положення Конституція України, акти адміністративного та спеціального законодавства, міжнародно-правові документи у сфері правоохоронної діяльності, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також матеріали судової практики. Це дозволило сформувати належне підґрунтя для обґрунтування наукових положень і висновків.

Наукова новизна та основні результати, винесені на захист. У площині оцінки наукової новизни та змісту положень, поданих до захисту, варто наголосити, що дисертаційна робота присвячена проблематиці, яка дотепер не була предметом цілісного й всебічного опрацювання у вітчизняній юридичній науці. Дослідження переконливо демонструє наявність наукової

прогалини у сфері адміністративно-правового осмислення забезпечення та захисту прав і законних інтересів працівників поліції.

У роботі обґрунтовано, що в українській правничій доктрині основна увага традиційно приділялася питанням реалізації поліцейськими їхніх повноважень щодо охорони прав і свобод людини, підтримання публічного порядку та забезпечення законності. Натомість правове становище самих працівників поліції, зміст їхніх прав та законних інтересів, система гарантій їх реалізації, а також механізми адміністративно-правового захисту тривалий час не розглядалися як окремий самодостатній об'єкт наукового аналізу.

Саме в цьому аспекті дисертація має виразну наукову новизну, оскільки пропонує зміщення дослідницького акценту з функціонального призначення поліції на правове забезпечення самих поліцейських як особливої категорії публічних службовців. Такий підхід дає змогу по-новому осмислити співвідношення між службовими обов'язками працівника поліції, обмеженнями, пов'язаними з проходженням служби, та необхідністю гарантування його правового захисту.

Отже, основні результати дослідження мають значення не лише для поглиблення теоретичних уявлень про адміністративно-правовий статус працівників поліції, а й для формування цілісного наукового підходу до розуміння механізмів забезпечення їхніх прав та законних інтересів у сучасних умовах розвитку публічної служби і правоохоронної системи.

У контексті аналізу отриманих результатів дослідження та оцінки їх наукової новизни варто зазначити, що автором сформульовано низку положень, які мають як теоретичне, так і прикладне значення для розвитку адміністративно-правової науки. Насамперед обґрунтовано, що правовий статус працівника поліції характеризується складною дуальною природою. Він поєднує в собі елементи адміністративно-правового статусу особи як громадянина і людини, з одного боку, та статусу представника державної влади – з іншого. Така подвійність зумовлює специфіку співвідношення прав,

обов'язків та законних інтересів поліцейського, а також особливості їх реалізації та захисту в умовах службової діяльності (підрозділ 1.2).

Автором встановлено, що до групи статусних прав працівників поліції належать повноваження, визначені спеціальним законодавством, зокрема положеннями Закону України «Про Національну поліцію», які безпосередньо пов'язані з виконанням службових функцій. Водночас до суб'єктивних приватних прав віднесено права, гарантовані Конституцією України, які є універсальними та належать кожній особі незалежно від її професійного статусу.

У дослідженні запропоновано розгорнуту класифікацію прав працівників поліції, що базується на низці критеріїв. Зокрема, права систематизовано: за характером суспільних відносин (публічні та приватні), за сферою реалізації інтересу (службові та особисті), за ступенем обмеження спеціальним законодавством (повні та обмежені), за наявністю додаткових гарантій (забезпечені та незабезпечені спеціальними гарантіями), за видами потреб, що задовольняються (економічні, соціальні, освітні, інформаційні, безпекові, медичні), за суб'єктами забезпечення (внутрішньосистемні та позасистемні), за ступенем фактичної реалізації (реалізовані, частково реалізовані, декларативні), а також за комплексом правових засобів їх забезпечення.

Сформульовано авторське визначення адміністративно-правового забезпечення прав і законних інтересів працівників поліції як врегульованої нормами адміністративного права системної діяльності суб'єктів публічної влади, посадових осіб та інших учасників правовідносин, спрямованої на створення належних умов для реалізації прав поліцейських як під час виконання службових обов'язків, так і поза ними, з урахуванням встановлених законодавством гарантій та обмежень (підрозділ 1.3).

Дослідженням доведено, що належний рівень адміністративно-правового забезпечення прав працівників поліції має принципове значення для ефективності функціонування правоохоронної системи. Ігнорування як публічних, так і приватних прав поліцейських призводить до негативних

соціально-правових наслідків, серед яких: зниження мотивації до служби, поширення форм пасивного протесту («тихі страйки»), зростання кількості публічних проявів невдоволення умовами праці, погіршення іміджу поліції та зниження довіри населення, кадровий дефіцит, а також посилення корупційних ризиків. Крім того, порушення прав працівників поліції може спричиняти особистісні кризи, погіршення стану здоров'я, підвищення рівня професійного вигорання та інші негативні явища.

Окрему увагу приділено дослідженню механізму адміністративно-правового забезпечення прав працівників поліції, який розглядається як цілісна система взаємопов'язаних елементів – правових норм, суб'єктів, форм і методів впливу, що забезпечують цілеспрямований вплив на відповідні суспільні відносини. Визначено, що ефективність цього механізму залежить від узгодженості його складових та здатності суб'єктів правозастосування обирати оптимальні засоби реалізації поставлених цілей.

У роботі також досліджено інструментарій адміністративно-правового забезпечення, який охоплює різні форми і методи захисту прав поліцейських, а також відповідні правовідносини, що виникають у процесі їх реалізації. Обґрунтовано, що цей інструментарій має комплексний характер і формується як за рахунок державних механізмів, так і за участю інститутів громадянського суспільства.

Виокремлено характерні риси суб'єктів забезпечення прав працівників поліції, серед яких – нормативна визначеність їх прав і обов'язків, наявність юридичних підстав виникнення відповідних правовідносин, а також встановлення відповідальності за невиконання покладених функцій. Запропоновано їх класифікацію залежно від кількісного складу, наявності владних повноважень та належності до системи органів внутрішніх справ.

На основі аналізу зарубіжного досвіду сформульовано низку рекомендацій щодо вдосконалення національної моделі забезпечення прав поліцейських. Зокрема, обґрунтовано доцільність підвищення рівня соціального забезпечення, удосконалення матеріально-технічної бази, розширення співпраці

з громадськими організаціями, підвищення рівня правової обізнаності працівників поліції, а також розвитку незалежних профспілкових інституцій.

Узагальнюючи результати дослідження, запропоновано напрями вдосконалення чинного законодавства, зокрема шляхом внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, законодавства про дисциплінарну відповідальність та соціальне забезпечення, а також до профільного законодавства, що регулює діяльність поліції. Зазначені пропозиції спрямовані на посилення гарантій прав працівників поліції, підвищення ефективності їх правового захисту та забезпечення належного балансу між інтересами служби і правами особи.

Теоретичне та практичне значення роботи. Теоретична цінність дисертаційного дослідження полягає в розширенні та поглибленні наукового розуміння сутності, змісту й специфіки адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції. Робота формує системне бачення цього правового явища як самостійного інституту в межах адміністративного права та дає змогу точніше визначити його місце у структурі правового регулювання публічної служби в правоохоронній сфері. Значення дисертації виявляється також у впорядкуванні наявних наукових підходів до характеристики правового статусу працівника поліції, поглибленні уявлень про співвідношення його прав, обов'язків і законних інтересів, а також у вдосконаленні понятійно-категоріального апарату з цієї проблематики. Окрему наукову вагу має розкриття функціонального призначення суб'єктів, форм, засобів і механізмів адміністративно-правового забезпечення у сфері захисту прав поліцейських.

Практична значущість дисертації визначається можливістю використання її основних положень, висновків і рекомендацій у нормотворчій, правозастосовній та організаційно-управлінській діяльності. Сформульовані в роботі пропозиції можуть бути покладені в основу подальшого вдосконалення законодавства, що регулює проходження служби в поліції, механізми реалізації прав працівників поліції та гарантії їх правового захисту. Крім того, результати

дослідження можуть бути застосовані для підвищення ефективності діяльності органів публічної влади та посадових осіб, уповноважених забезпечувати дотримання прав і законних інтересів поліцейських. Практичний потенціал роботи також полягає у можливості її використання в діяльності Національної поліції України, під час розроблення методичних матеріалів і рекомендацій, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні адміністративного права, службового права, адміністративної діяльності правоохоронних органів та інших дисциплін відповідного спрямування.

Відомості про публікації та апробацію результатів. Основні положення та результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію у наукових публікаціях автора. За темою роботи оприлюднено 9 наукових праць, з яких 5 статей опубліковано у фахових наукових виданнях, а ще 4 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Такий рівень публікаційної активності свідчить про достатню репрезентацію ключових ідей дослідження в науковому середовищі, їх попереднє обговорення в академічному дискурсі та відповідність змісту дисертації заявленій спеціальності.

Зауваження та дискусійні положення. Водночас, поряд із позитивною оцінкою дисертаційної роботи, слід звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер і потребують додаткового уточнення та аргументації в процесі наукового обговорення:

1. Недоліком роботи є те, що подекуди простежується певна декларативність окремих авторських тверджень, які не завжди достатньо підкріплені емпіричним або нормативним матеріалом. Наприклад, висновок про те, що зміна тексту присяги поліцейського свідчить про «відновлення балансу службових обов'язків та конституційно гарантованого права кожному громадянинові України на життя, здоров'я, честь, гідність» виглядає цікавим, але потребує більш ґрунтовного обґрунтування. Для такого висновку було б доцільно навести не лише текстуальне порівняння присяг, а й аналіз законодавчих змін, практики проходження служби, підходів до дисциплінарної

та соціальної відповідальності держави щодо працівників поліції. Без цього подібні положення можуть сприйматися як радше оціночні, ніж належно доведені

2. Необхідно акцентувати на певній структурній неоднорідності підрозділу 1.3. У ньому поєднано кілька різних змістових ліній викладу наукового дослідження: загальнотеоретичну характеристику аксіології, аналіз цінностей права, етичні засади діяльності поліції, тлумачення присяги поліцейського, проблему професійного вигорання, а також окремі напрями зниження негативного впливу службових факторів. Кожен із цих аспектів має наукове значення, однак разом вони формують дещо фрагментарну композицію, в якій бракує чіткішої внутрішньої логіки переходу від одного блоку до іншого. Для посилення наукової цілісності підрозділу 1.3 доцільно було б чіткіше структурувати його за принципом: поняття і зміст аксіології, аксіологічні основи правового статусу поліцейського, аксіологічні засади адміністративно-правового забезпечення його прав, вплив ціннісного чинника на практичну реалізацію цих прав.

3. Автор слушно вказує на такі проблеми, як незаконні звільнення, необґрунтовані дисциплінарні стягнення, порушення в оплаті праці, протиправні переведення, однак ці положення переважно подаються як загальна констатація. У тексті бракує систематизованого аналізу практичних кейсів, матеріалів дисциплінарної чи судової практики, узагальнення типових порушень із боку конкретних суб'єктів адміністративно-правового забезпечення. Через це висновок про недосконалість механізму забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції виглядає загалом логічним, але не завжди достатньо доказово підкріпленим.

4. Дискусійним видається запропонований автором підхід до класифікації прав працівників поліції та визначення змісту їх адміністративно-правового статусу. З одного боку, така класифікація є розгорнутою та свідчить про прагнення автора комплексно охопити різні аспекти правового становища поліцейського. З іншого боку, окремі класифікаційні критерії частково

перетинаються між собою або мають неоднаковий рівень узагальнення, що ускладнює сприйняття запропонованої системи як внутрішньо цілісної. Зокрема, поділ прав одночасно за сферою суспільних відносин, за видом потреб, за ступенем реалізації, за наявністю спеціальних гарантій та за комплексом галузевих засобів забезпечення створює ризик дублювання окремих груп прав або їх віднесення до кількох класифікаційних блоків одночасно. Крім того, потребує додаткового обґрунтування теза про включення до статусних прав працівників поліції саме повноважень, передбачених статтею 23 Закону України «Про Національну поліцію», оскільки в теорії права повноваження, права та обов'язки не завжди є тотожними категоріями.

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не ставлять під сумнів достовірність її основних наукових положень і висновків, а лише вказують на окремі аспекти, які можуть бути предметом подальшого наукового осмислення, уточнення та розвитку. Їх наявність є цілком природною для дослідження складної та багатовимірної правової проблематики і не зменшує загальної наукової цінності дисертації.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави констатувати належний рівень дотримання принципів академічної доброчесності. У дослідженні коректно використано нормативно-правові акти, наукову літературу та інші джерела, а посилання на використані матеріали оформлено належним чином. Стиль викладу, структура аргументації, послідовність наукового аналізу та характер сформульованих висновків свідчать про самостійність виконання дисертації. У тексті роботи не виявлено ознак академічного плагіату, некоректного запозичення чужих ідей без належного посилання, а також компілятивного підходу без самостійного наукового опрацювання матеріалу.

Висновок. Узагальнюючи результати проведеного аналізу, слід зазначити, що дисертація Дяченка Олександра Олександровича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції» є завершеним, цілісним і самостійним науковим

дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання. У межах роботи отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку адміністративно-правової науки, а також запропоновано авторський підхід до розуміння сучасного стану та перспектив удосконалення адміністративно-правового забезпечення прав і законних інтересів працівників поліції.

За рівнем наукової новизни, ступенем обґрунтованості положень, теоретичним і практичним значенням, а також за структурою та оформленням дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема вимогам, визначеним чинним законодавством України у сфері підготовки та атестації здобувачів вищої освіти і наукових ступенів.

З огляду на викладене, є підстави для висновку, що Дяченко Олександр Олександрович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» за результатами успішного публічного захисту дисертації.

Офіційний опонент:
професор кафедри
адміністративного права і процесу
Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор Б. О. Логвиненко

Підпис Б. О. Логвиненка засвідчую:
Учений секретар
секретаріату Вченої ради
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент В. В. Сичова